

Interaktivno konstruktivističko učenje u sklopu ODGLJP-a

Prikaz sadržaja

- 1. Osnovna pitanja o didaktici ODGLJP-a**
- 2. Primjer interaktivnog konstruktivističkog učenja – mladi ljudi zamišljaju svoj idealan svijet**
- 3. Svaka osoba uči na drugačiji način – “Sami stvaramo svijet u svojem umu“**
- 4. Konstruktivističko učenje i društvena interakcija**
- 5. Kakva je uloga nastavnika u procesima konstruktivističkog učenja?**
- 6. Kakva je uloga nastavnika u ODGLJP-u?**
  - 6.1 Nastavnik kao predavač i instruktor – potpora i obogaćivanje konstrukcije**
  - 6.2 Nastavnik kao kritičar i korektor - potpora dekonstrukciji**
  - 6.3 Nastavnik kao tvorac i davatelj primijenjenih zadataka – potpora rekonstrukciji**
  - 6.4 Nastavnik kao predsjedavajući na plenarnim raspravama – potpora svim oblicima konstruktivističkog učenja**
- 7. Demokracije kao zajednice učenika – konstruktivistički pristup osnovnim pojmovima ODGLJP-a**

Interaktivno konstruktivističko učenje u ODGLJP-u

1. Osnovna didaktička pitanja u ODGLJP-u

U ODGLJP-u, kao i općenito u poučavanju, važno je da nastavnici razmišljaju o ciljevima te da pojasne razloge zbog kojih je nužno napraviti neke odabire ili utvrditi prioritete.

1. Što učenici trebaju naučiti u sklopu ODGLJP-a?

Učenici trebaju naučiti, kako kao građani sudjelovati u svojoj demokratskoj zajednici. Trebaju razviti:

- kompetencije za političku analizu i prosudbu u rješavanju političkih problema i pitanja;
- kompetencije za sudjelovanje u procesima političkog odlučivanja; te
- repertoar metodičkih vještina.

2. Zbog čega i u koju svrhu učenici trebaju stići te kompetencije?

Demokracija ovisi o građanima koji su voljni i sposobni sudjelovati u odlučivanju i preuzimati dužnosti u njenim ustanovama. Učenicima su potrebne te kompetencije i vještine da bi mogli ostvarivati svoja ljudska i građanska prava i izvršavati svoje uloge aktivnih građana („**učenje za**“ demokraciju i ljudska prava).

3. Iz ovog proizlazi sljedeće pitanje: ako je to ono što mladi građani trebaju naučiti – u smislu rezultata učenja – što trebaju **činiti** nastavnici ODGLJP da bi to osigurali?

Nastavnici ODGLJP-a trebaju osigurati ulazne podatke u svrhu pružanja potpore svojim učenicima:

- znanje i konceptualno učenje – „**učenje o**“ demokraciji i ljudskim pravima;
- uvježbavanje vještina; i
- učitelji i nastavnici trebaju također biti uzor i osigurati okružje za učenje u smislu stavova i vrijednosti koje podržavaju kulturu demokracije (snošljivost, međusobno poštovanje, uvažavanje ljudskih prava) – „**učenje kroz**“ demokraciju i ljudska prava.

4. O gornja tri pitanja već smo govorili u uvodu ovog priručnika. Međutim, nameće se još jedno pitanje: **kako** učenici uče ODGLJP?

Kao nastavnici koji poučavaju ODGLJP, moramo znati nešto o procesima učenja kod naših učenika te kako im u tome možemo pomoći. Da bismo odgovorili na pitanje kako naši učenici uče, prihvatili smo konceptualni okvir **interaktivnog konstruktivističkog učenja**. Tim pristupom povezujemo „učenje kroz“ demokraciju i ljudska prava u nastavi ODGLJP-a s procesima političkog odlučivanja u demokraciji. Procesi odlučivanja u demokracijama su u biti koletivni procesi učenja. To je razlog zbog kojeg John Dewey govori o školi kao o „minijaturnoj zajednici ili društvu u zametku“.² U ovom poglavlju iznosimo naše shvaćanje interaktivnog konstruktivističkog učenja. Nadamo se da će to pomoći nastavnicima koji poučavaju ODGLJP da bolje razumiju:

- proces učenja svojih učenika u sklopu ODGLJP;
- svoju ulogu u pružanju potpore učenicima u učenju;
- da je demokratsko odlučivanje proces kolektivnog učenja.

Poučavanje i učenje u sklopu ODGLJP-a, kao i politika u demokraciji, mogu se promatrati iz konstruktivističke perspektive. To je moguće i korisno zahvaljujući strukturalnim analogijama između konstruktivističkog učenja i demokratskog odlučivanja. Razredi u kojima se poučava ODGLJP i demokratske zajednice su, ili bi barem trebale biti, zajednice koje uče i koje se rukovode ljudskim pravima. Prema tome, interaktivni konstruktivizam pojačava osnovni pristup ODGLJP – poučavanje kroz, za i o demokraciji i ljudskim pravima: to je dobro poučavanje, u službi je ljudskih prava i potpora je potrebama učenika i građana za učenjem.

² John Dewey, „Škola i društvo“ (*The School and Society*), New York, 2007, str. 32.

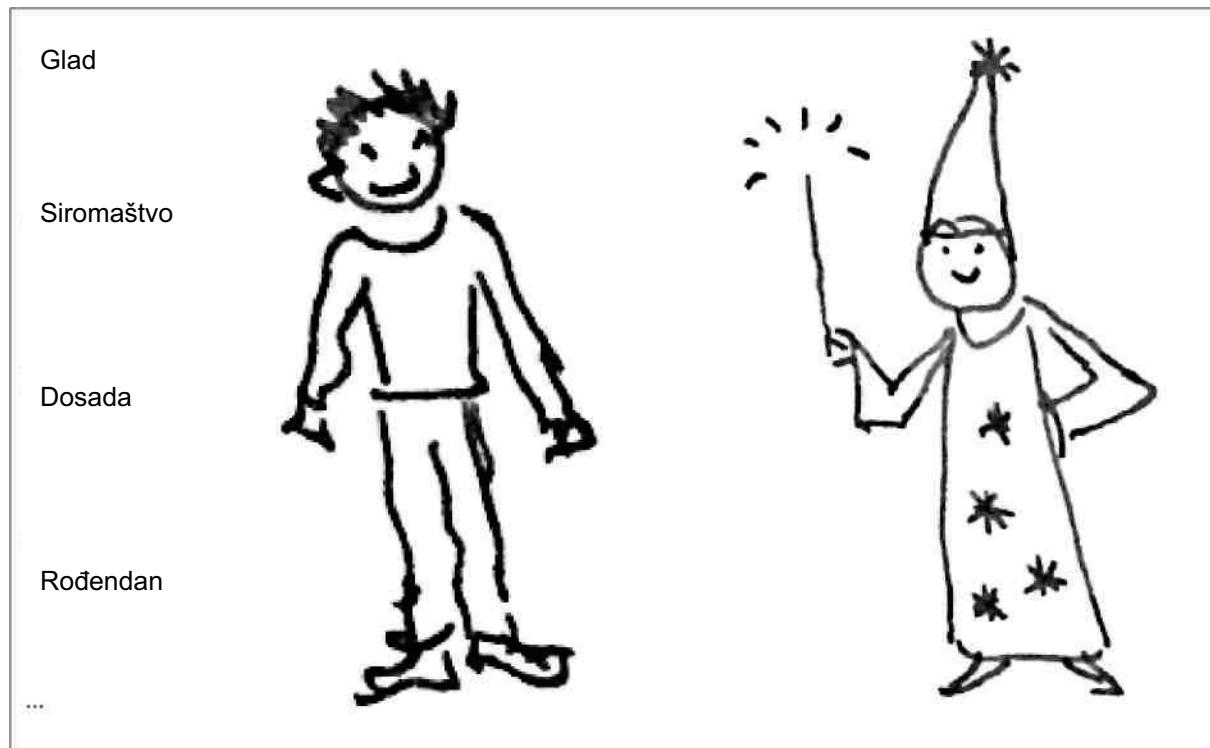
Teorija se najbolje prenosi konkretnim primjerima. Dio koji slijedi prikazuje mogućnosti interaktivnog konstruktivističkog učenja u sklopu obrazovanja o dječjim pravima.

2. Primjer interaktivnog konstruktivističkog učenja – mladi ljudi zamišljaju svoj idealni svijet

Peta (V.) knjiga ove ODGLJP serije, „Istraživanje dječjih prava“, uključuje nastavnu cjelinu pod naslovom „Mi smo čarobnjaci!“ koja se sastoji od četiri lekcije.³ Potiče učenike na izražavanje vlastitih želja i ideja o tome kakav bi svijet trebao biti. U raspravi koja slijedi, istražuju moralne i političke implikacije svojih želja o tome kakav bi trebao biti svijet budućnosti.

Prva lekcija počinje na sljedeći način:

„Učitelj na ploči nacrtava dva lika: običnu ženu ili muškarca i čarobnjaka.

Učenici u parovima također nacrtaju dva lika i pokušavaju zajedno odgovoriti na sljedeća pitanja:

- Što običan čovjek radi u nekim situacijama?
- Što u istim tim situacijama radi čarobnjak?

Nakon nekoliko minuta, učitelj poziva učenike da stanu u polukrug ispred ploče kako bi svi sve dobro vidjeli (u velikim učionicama učenici mogu stati u dva polukruga). Učitelj napiše odgovore svih učenika na ploču – ne komentira ih i ne sudi o njima. Predlažemo sljedeću tablicu za prikupljanje ideja koje učenici iznose.

³ Rolf Gollon / Peter Krapf, ODGLJP, V. Knjiga: „Istraživanje dječjih prava“, Izdavaštvo Vijeća Europe, Strasbourg, 2007, „Mi smo čarobnjaci!“, str. 22-26; VI. Knjiga, „Poučavanje demokracije“, Izdavaštvo Vijeća Europe, Strasbourg, 2007, zadatak 6.3, „Da sam čarobnjak“, str. 59.

Nakon toga pogledamo odgovore i zamolimo učenike da ih komentiraju. U tom trenutku, naravno, stižu pitanja! Učitelj pita:

- Možeš li zamisliti rješenja ili ideje koje ima dobar odnosno zao čarobnjak?
- Kada si posljednji puta poželio/poželjela biti čarobnjak i što si tom prilikom htio/htjela promijeniti?
- Koja je u ovom trenutku tvoja najveća želja?

Učitelj potiče učenike da iznose svoje ideje i pruža im pozitivnu potporu. (...)"

Ovaj primjer pokazuje neke važne vidove suradnje između učenika i nastavnika u konstruktivističkom modelu učenja:

Učitelj ...	Učenici ...
<p>... daje otvoreni zadatak koji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - od učenika traži da promijene perspektivu (stvarnost–utopija); - učenicima pruža potporu u smislu slobode razmišljanja i izražavanja. ... prikuplja učeničke ideje i zapisuje ih na ploču; ... daje strukturu (ključne riječi i pojmove); ... omogućava improvizaciju, reagira na doprinose učenika; ... postavlja pitanja kako bi učenicima pomogao istražiti razloge i implikacije njihovih ideja; ... potiče učenike i daje pozitivne povratne informacije. 	<p>... formuliraju i razmjenjuju ideje;</p> <p>... izražavaju i razmjenjuju ideje;</p> <p>(u konkretnom primjeru, njihove ideje imaju osobnu i političku dimenziju)</p> <p>... razmišljaju o svojim željama i iskustvu s obzirom na granice i ograničenja u ostvarivanju tih želja u stvarnom životu;</p> <p>... otkrivaju razliku između „dobrog“ i „zlobnog“ čarobnjaštva.</p>

Osnovno načelo konstruktivističkog učenja kaže da su motrišta i stavovi učenika bitni. Prema tome:

- Kako učenici doživljavaju svijet u kojem žive?
- Kako prosuđuju ono što se događa oko njih?
- Što bi promijenili kad bi mogli?
- Što ih najviše zabrinjava – što je pri vrhu njihove osobne ljestvice problema?
- Koja stajališta dijete s vršnjacima u razredu – u kom smislu se razlikuju?
- Očito je, također, da učenici prosuđuju o onome što se događa u njihovom svijetu, a njihove prosudbe snažno određuju način njihova djelovanja.⁴

U konstruktivističkom učenju, učenicima se dopušta preuzimanje uloge eksperata. Strategija poučavanja usredotočuje se na ono što učenici već znaju, a ne na ono što *ne* znaju. U ulozi čarobnjaka, svako dijete može ponuditi neku ideju i pri tome ne postoji „ispravan ili pogrešni“ standard. Naprotiv, važni su razlozi zbog kojih dijete izražava svoje stajalište – koje iskustvo pritom koristi? Što je ono što dijete zabrinjava? Koje su želje i potrebe dječaka, odnosno djevojčica? Konstruktivističko učenje uzima u obzir perspektivu svakog pojedinog učenika te proces učenja i razmišljanja.

Konstruktivističko učenje je vježba ljudskih i dječjih prava – sloboda mišljenja i izražavanja; jednake mogućnosti; načelo međusobnog uvažavanja i nediskriminacije; pravo na obrazovanje.

⁴ ODGLJP se može i treba poučavati u vrlo ranoj dobi učenika. Knjiga V. ODGLJP „Istraživanje dječjih prava“, počinje nastavnom cjelinom namijenjenom djeci u prvom razredu OŠ koja još ne znaju čitati i pisati. Vidi 1. Nastavnu cjelinu, „Imam ime – imamo školu“, str. 13-16.

U okružju obilježenom konstruktivističkim učenjem, zadaća nastavnika je, učenicima pružiti svaku moguću potporu – osigurati okvir s težištem na zadacima i/ili rješavanju problema, poštovati njihovo pravo na slobodu i ravnopravnost, davati smjernice, ohrabrenje i pouku (pojmovi). Nastavnik ne zna kakve će odgovore dobiti od učenika i voljan je, i spreman, uzeti u obzir doprinos svojih učenika (improvizacija). Učenicima se mora dati mogućnost iznošenja i uspoređivanja vlastitih ideja, a njihova tema ili zadatak često od njih traže otkrivanje zajedničke spoznaje ili donošenje odluke. Nastavnik ima ulogu facilitatora; može anticipirati, ali ne smije unaprijed odrediti ishod procesa učenja kod svojih učenika.

Konstruktivističko učenje zagovara razvijanje kompetencija, a ne prihvatanje niza činjenica. S konstruktivističkog stajališta, svaki kurikulum koji se temelji na znanju može se dovesti u pitanje i sporno je može li itko nešto „naučiti“ pukim memoriranjem izoliranih činjenica bez razumijevanja i uvažavanja.

Sljedeći dio se detaljnije bavi ovim pitanjem. Analizira neke vidove teorije učenja u sklopu interaktivnog konstruktivizma i povezuje ih s konstruktivističkim konceptom demokratskog odlučivanja.

3. Svaka osoba uči na drugačiji način – „Sami stvaramo svijet u svojem umu“

Čitamo li neku priču, istodobno u svojoj svijesti stvaramo nešto nalik filmu. Dodajemo pojedinosti i scene o kojima autor piše ili ih izostavlja, pa smo čak u stanju zamisliti lice pojedinih likova. Neki romani tako snažno potiču našu maštu da smo razočarani kada eventualno gledamo „stvarni“ film snimljen prema nekom konkretnom romanu. Naša mašta proizvela je, naime, mnogi bolji film koji je jedinstven, jer svijest svakog čitatelja proizvede različitu filmsku priču.

Ovo je primjer naše sposobnosti da „u svojoj svijesti stvaramo svijet“. Svijet u kojem živimo je svijet kakav percipiramo – sastoji se od slika, iskustava, pojmova i prosudbi koje stvaramo. U ulozi učenika, ljudi žele dokučiti ono što čuju ili pročitaju – žele razumjeti o čemu se radi. Jedan istraživač ljudskog mozga opisao ga je kao „stroj koji teži ka značenju“. Stvari koje nemaju smisla trebaju se nekako srediti. Ako nam nedostaje informacija, moramo je pronaći, ili prazninu ispuniti nagađanjem. Stereotipi nam pomažu složene stvari pojednostaviti.⁵

Stjecanjem iskustava, nastavnicima postaje jasno da svaki učenik, nakon što je čuo novu lekciju, prima i pohranjuje pomalo drugačiju poruku. Neki učenici, informaciju koju su tako čuli, pamte do odrasle dobi jer ih se snažno dojmila, dok je neki drugi zaborave do sljedećeg jutra, jer im nije zanimljiva. S konstruktivističkog motrišta vrlo je važno ono što se događa u glavama učenika.

Konstruktivizam smatra učenje krajnjem individualiziranim procesom:

- Učenici konstruiraju ili stvaraju sklopove značenja. Nove informacije se povezuju s onim što učenik od prije zna ili je naučio.
- Učenici dolaze u ODGLJP razrede sa svojim individualnim životopisima i iskustvima.
- Spol, razred, dob, etničko porijeklo ili vjeroispovijest kod svakog učenika stvaraju jedinstven pogled na svijet.
- Svi mi posjedujemo različite oblike inteligencije koji nadilaze konvencionalno poimanje uspješnosti u matematici ili jezicima.⁶
- Ne postoji apsolutni standard osobne ili političke relevantnosti. Nešto postaje problem zato što ga neka osoba takvim definira, a učenikova svijest odabire informaciju koju će biti pohraniti ili zaboraviti.

⁵ Vidi Rolf Gollob / Peter Krapf (izd.), III. Knjiga: „Živjeti u demokraciji“, Izdavaštvo Vijeća Europe, Strasbourg, 2008, 1. Nastavna cjelina, „Stereotipi i predrasude. Što je identitet? Kako doživljavam druge, kako drugi doživljavaju mene?“ str. 19-38.

⁶ Vidi rad Howarda Gardnera o različitim inteligencijama.

4. Konstruktivističko učenje i društvena interakcija

U prethodnom tekstu govorili smo o učenju iz perspektive učenika kao pojedinca. Učenici traže značenje, no pritom i grijese. Kako ih možemo ispraviti? Prema konstruktivističkom stajalištu, učenik je taj koji mora dekonstruirati ili rastaviti ono što je pogrešno sastavljeno te isto ponovo „izgraditi“. No kako neki učenik postaje svjestan učinjenih pogrešaka? Dva su načina na osnovu kojih učenik može ispraviti neuspjeh i pogreške.

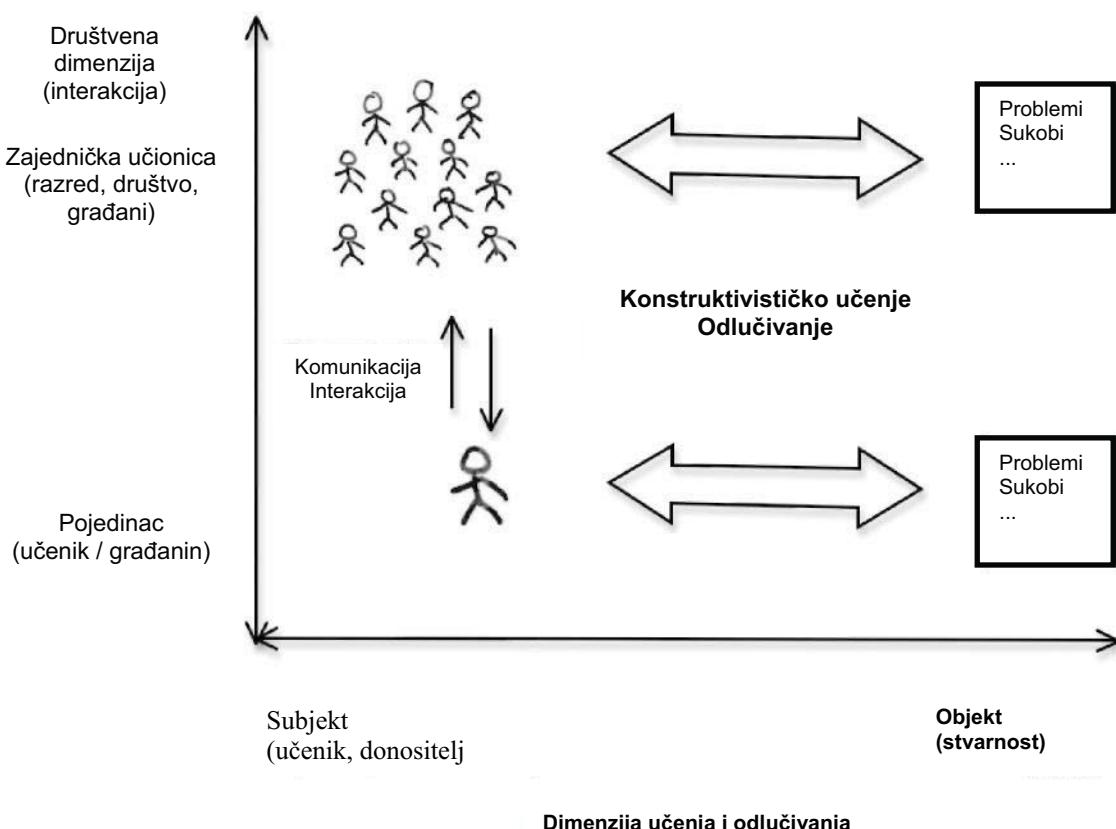
Prvo, sami otkrivamo vlastite pogreške. Dolazimo do zaključka da naše rješenje nekog problema ne funkcioniра, ili da je neki zaključak nelogičan.

Drugo, ovisimo o drugima koji će nam to reći ili nam često pomoći.

Konstruktivističko učenje stoga nije samo krajne individualizirani proces. Ono ima i drugu, jednakov važnu dimenziju kolektivnog učenja. Učenici trebaju razmjenjivati vlastite ideje u interakciji i međusobnoj komunikaciji te komunikaciji s nastavnicima. Zbog toga smo naš pristup i nazvali **interaktivnim konstruktivističkim učenjem**.

Grafički prikaz u nastavku pokazuje individualnu i društvenu razinu konstruktivističkog učenja; to je društvena dimenzija konstruktivističkog učenja.

Iz njega se isto tako vidi da se učenici uvijek pozivaju na vanjski svijet. Vidi se, također, da kada propituju svoje ideje i planove, redovito se pozivaju na stvari koje ih okružuju. To je subjektivno-objektivna dimenzija konstruktivističkog učenja.

Učenici u razredu, kao i građani u demokratskoj državi, interaktivne su zajednice pojedinaca koji uče. Već smo spomenuli Johna Deweya koji je školu nazvao „minijaturnom zajednicom, ili društvom u zamjetku“.⁷ Stoga je interakcija učenika u školi, međusobna i s nastavnicima, dio stvarnog života, a ne umjetna organizacija koja ih treba pripremiti za stvarni život koji tek dolazi.

⁷ John Dewey, *The School and Society* (Škola i društvo), New York, 2007, str. 32.

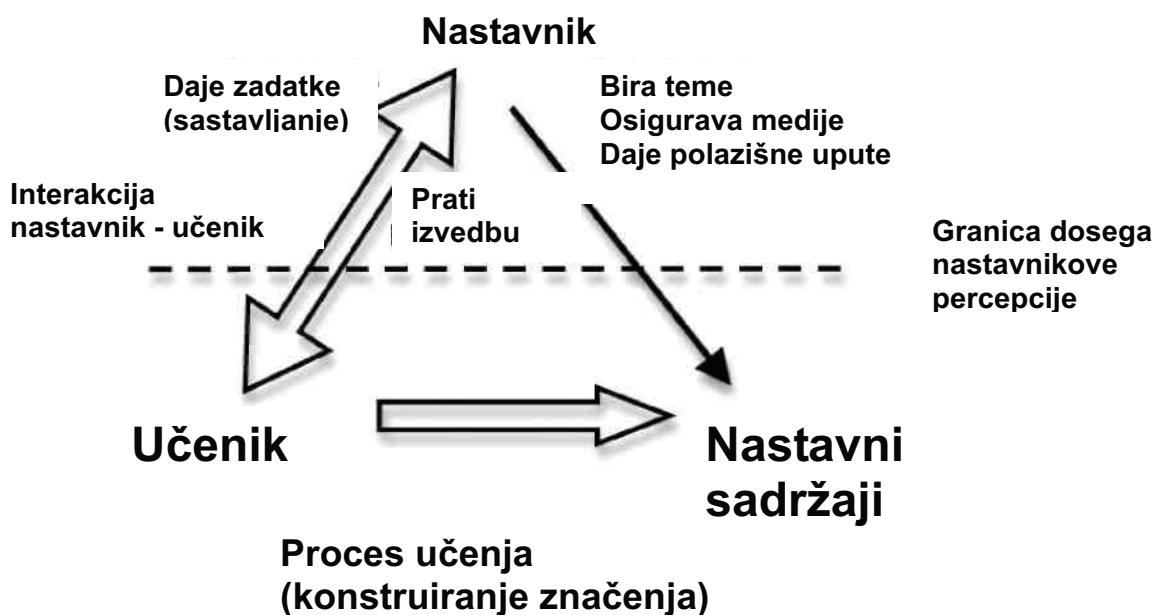
U politici, kao i u školi, uvijek postoje osobe s većom razinom iskustva, znanja, spoznaja, pa i moći – učitelji, nastavnici, politički vođe, direktori, znanstvenici i ostali. Međutim, u suvremenim društвима, ni jedan od tih velikih igrača nema apsolutnu moć. Demokracija i vladavina prava postavljaju granice (ili bi trebale) moći svakom od tih sudionika, a te se granice postižu podjelom rada i ograničavanjem stručnosti tih pojedinaca na samo neko određeno područje.

Međutim, postoji ozbiljna prijetnja demokratskom porteku u smislu ostvarivanja jednakih mogućnosti svakog na sudjelovanje u demokraciji. Što su složenja društva u kojima živimo i problemi koje moramo rješavati, to su građani ovisniji o svojim kompetencijama za sudjelovanje u demokraciji. Više no ikada prije, obrazovanje je postalo ključ za sudjelovanje u zajednici odraslih koji uče.

5. Kakva je uloga nastavnika u procesu konstruktivističkog učenja?

Učenici tragaju za značenjem i svaki učenik to čini na krajnje individualizirani način. Povezuje nove informacije – pojedinačnu informaciju, lekciju, zanimljivu ideju iz neke knjige, itd. – s postojećim sklopovima znanja i iskustava koja su pohranjena u njegovoj svijesti. Konstruktivizam znači da sami stvaramo svoje sustave i organizaciju znanja, spoznaja i iskustva.

S konstruktivističkog stajališta, dobro poznati didaktički trokut dobiva novo značenje:

U trostrandom odnosu, jedna strana ponekad biva isključenom. U procesima konstruktivističkog učenja, to je mjesto koje pripada nastavniku. Učenik je taj koji stvara vlastitu spoznaju o stvarima koje su predmet učenja. Konstruiranje značenja događa se u učenikovom umu koji je izvan dosega nastavnikove percepcije. Ono što nastavnik vidi, samo je rezultat – ono što učenici proizvedu i kako se ponašaju. Nastavnik vidi izvedbu, ali ne i kompetenciju. Učenici, a ne nastavnici su ti koji u konačnici odlučuju što im je zanimljivo i vrijedno naučiti te što će doživotno pamtitи, ili zaboraviti.

Nadalje, konstruktivističko učenje se može podijeliti u tri podkategorije, a nastavnici su pritom vrlo važni pružatelji potpore.

1. Učenici **konstruiraju** značenje – otkrivaju i stvaraju nešto novo. Nastavnici im mogu pružati podršku na sljedeće načine:

- stvaranjem mogućnosti za učenje;
- kreiranjem poticajnih zadataka;

- poučavanjem uz pomoć medija i uvodnim objašnjenjima koja predstavljaju nastavne sadržaje;
  - ohrabrvanjem i pružanjem potpore učenicima i njihovoј samosvijesti;
  - ...
2. Učenici **rekonstruiraju** ono što su naučili – primjenjuju i propituju stečeno znanje. Mi sami stvaramo mogućnosti za primjenu, a u školi ih nastavnik otvara na sljedeće načine:
- stvaranjem mogućnosti za razmjenu, izlaganje i razgovor;
  - formalnim testiranjem i ocjenjivanjem;
  - predlaganjem ili nametanjem obvezne izrade portfelja;
  - kreiranjem poticajnih zadataka, npr. u sklopu projekata;
  - ...
3. Učenici **dekonstruiraju**, ili kritiziraju vlastita ili tuđa postignuća. Kao što je već rečeno, bez tog elementa kritičkog promišljanja i testiranja, svaki napor učenja bio bi bespredmetan za društvo, ali i za samog učenika.

6. Kakva je uloga nastavnika u ODGLJP-u?

Ključni element poučavanja i učenja je način na koji učenici komuniciraju te u kakvoj su interakciji jedni s drugima i s nastavnicima. Stručne kompetencije nastavnika omogućavaju im ocjenjivanje učinka neke aktivnosti te da takve obrasce ponašanja iskoriste kao alate. Nastavnik u svome radu preuzima različite uloge i one su različitije od onih u tradicionalnoj frontalnoj nastavi motiviranoj sadržajem („piši kredom i govori“). Nastava je jedna od uloga koju nastavnik mora preuzeti, no u našem slučaju manje često. Naime, konstruktivističko učenje zahtijeva da nastavnik „poučava zatvorenih ustiju“ te da više vremena i prilike za govorenje prepusti učenicima.

U kontekstu konstruktivističkog učenja, četiri su osnovne uloge koje najčešće ima nastavnik:

1. Nastavnik kao predavač i instruktor.
2. Nastavnik kao kritičar ili korektor.
3. Nastavnik kao kreator i davatelj primijenjenih zadataka.
4. Nastavnik kao predsjedavajući na plenarnim raspravama.

Umjesto davanja apstraktnih uputa o tome kako izvršavati spomenute uloge, naši primjeri se odnose na opise lekcija u priručniku gdje čitatelji mogu pronaći detaljne opise konteksta koji se pojavljuje u učionicama u kojima se poučava ODGLJP.

6.1 Nastavnik kao predavač i instruktor – potpora i poticanje konstrukcije

Osnovno pravilo za predavača je načelo “60:40”; 40 posto, a po mogućopsti i više, onog o čemu govorite treba učenicima biti poznato. Bez tako velikog stupnja zalihosti informacija nije moguće konstruktivističko učenje.

U ovom priručniku, osnovni pojmovi predstavljaju didaktičku kičmu, da tako kažemo, ODGLJP kurikuluma. Učenike treba upoznati s tim pojmovima, a to znači da nastavnik treba učenike poučavati držeći predavanje ili zadajući neki zadatak, ili oboje. Učenici u konstruktivističkom kontekstu već unaprijed trebaju stvoriti kontekst značenja u koji će se uklopiti nastavnikovo predavanje. Najčešće se ova otvorena i nedovršena organizacija značenja sastoji od pitanja ili iskustava koje je potrebno objasniti. Sljedeća tablica pokazuje u kojem dijelu opisa lekcije u ovom priručniku možete pronaći više o nastavnikovoj ulozi predavača i instruktora.

nastavna cjelina (n.c.) / Ključni pojam	Primjeri i pozivanje na materijale
2.n.c./ Odgovornost	Lekcija 4.: Nastavnik izabire temu na koju su se učenici usredotočili u svojoj raspravi i daje pojmovni okvir za razmišljanje. Nastavni materijali 2.3 nude module koji nastavniku pomažu u pripremi.
3.n.c. /Različitost i pluralizam	Lekcija 2.: Nastavnik uvodi pojam općeg dobra (vidi nastavne materijale 3B).
4.n.c./Sukob	Lekcija 3.: Učenici govore o svom iskustvu na temu sukoba. Nastavnik im pomaže razumjeti problem koji je doveo do sukoba uvođenjem modela održivosti ciljeva (vidi Radni materijal za učenike 4.2).
4.n.c./Sukob 5. n.c. Pravila i zakoni	Učenici sudjeluju u jednoj ili dvije igre donošenja odluka. Nastavnik pomaže učenicima razmišljati o svojim iskustvima u dijelu koji se odnosi na izvještavanje uvođenjem pojma modernizacije (vidi Radni materijal za učenike 5.5).
6.n.c. Vlast i politika	Lekcija 2.: Nastavnik uvodi model političkog ciklusa (Radni materijali za učenike 6.1 i 6.2). U dijelu <i>brainstorminga</i> u sklopu prethodne lekcije učenici su raspravljali o problemu političkog djelovanja i sada su spremni za nove ulazne informacije.
9. n.c. /Mediji	Lekcija 1.: Učenici su se izjasnili o određenoj vrsti novina kojima daju prednost. Nastavnik njihove izjave povezuje s pojmom <i>gatekeepinga</i> . Ne samo mediji, već i korisnici djeluju kao „vratarji“ (<i>gatekeepers</i>). Lekcija 4.: Učenici razmišljaju o svojoj ulozi sastavljanja medijskih poruka. Nastavnik govori o dvije osnovne značajke proizvodnje vijesti: sve medijske poruke se brižljivo sastavljaju, a urednici i autori tih vijesti funkcioniraju kao „vratarji“ i selektori programa (vidi Nastavni materijal 9A).

6.2 Nastavnik kao kritičar i korektor – potpora dekonstrukciji

Što se nastavnika tiče, primjeri njegove uloge kritičara ili korektora ne nalaze se u opisima lekcije u priručniku – iz očitog razloga, budući da se takva prilika može pojaviti u bilo kojem trenutku i ne može se predvidjeti. Nastavnik mora znati što treba ispraviti. Ipak, možemo govoriti o nekim općim smjernicama.

Je li pogreška relevantna? Drugim riječima, je li uopće nužno ispravljati je?

Prednost za učenikove povratne informacije: hoće li učenici imati prilike, na primjer tijekom izlaganja ili rasprave, otkriti pogrešku i ispraviti je?

Međutim, u nekim okolnostima učenik treba ispraviti – dekonstruirati – svoju konstrukciju značenja i početi iznova. Primjer: cijeli će se razred osloniti na učenikovo izlaganje.

Načelo međusobnog poštovanja: možemo međusobno kritizirati pogreške – no i dalje poštovati osobu koja ju je učinila. Ovo je važno radi potpore učeničkom samopoštovanju te u svrhu ohrabrvanja.

Osma nastavna cjelina uvodi raspravu među učenicima. Ovdje učenici međusobno preispituju svoje argumente i dekonstruiraju ih, ako utvrde pogrešku.

6.3 Nastavnik kao kreator i davatelj primijenjenih zadataka – potpora rekonstrukciji

Interaktivni konstruktivistički procesi učenja ovise o odgovarajućim mogućnostima učenja – uključujući pogodne predmete, materijale, vrijeme, pravila, uputstava za rješavanje, praćenje i individualnu potporu. U ODGLJP-u, nastavnik ima zadatak pružanja mogućnosti za takvo učenje koje se temelji na rješavanju zadataka i problema. Sljedeća tablica pokazuje primjere koji se nalaze u opisima lekcija ovog priručnika.

Nastavna cjelina (n.c.) /Osnovni pojam	Primjeri i upućivanje na materijale
1. n.c. / Identitet	Lekcija 4.: Učenici su uključeni u projekt uvida u zanimanje kako bi utvrdili koji posao ispunjava kriterije koje su utvrđili razmišljajući o svojim osobnim prednostima i interesima.
3. n.c. /Različitost i pluralizam	Lekcija 3.: Nastavnik je učenike upoznao s pojmom zajedničkog dobra. Sada igraju igru donošenja odluka s ciljem postizanja kompromisa oko zajedničkog dobra.
4. n.c. /Sukob	Istraživački zadatak: Učenici se upoznaju s modelom održivosti ciljeva proučavanjem problema pretjeranog izlova ribe. Analiziraju konkretnе slučajeve kako bi istražili daljna pitanja održivosti poput emisije CO ₂ ili odlaganje nuklearnog otpada.
4. n.c. /Sukob	Nastavnik ima ulogu rukovoditelja igrom ili postupkom. Utvrđuje vremenski okvir i brine o poštivanju pravila igre, ali ne nudi rješenje problema koji učenici rješavaju.
5. n.c. /Pravila i zakon	Lekcija 4.: Nastavnik učenicima daje upitnik (Radni materijal za učenike 5.6) s ciljem da ih potakne na razmišljanje o procesu učenja.
7. n.c. /Vlast i politika	Lekcija 3.: Nastavnik učenicima daje zadatak primjene modela političkog ciklusa (Radni materijali za učenike 6.1 i 6.2) na konkretnom primjeru. Lekcija 4.: Nastavnik izabire jednu od tri ključne izjave koja se uklapa u kontekst učeničkih povratnih informacija (vidi Nastavni materijal 6.2). U svakoj ključnoj izjavi uvodi se pojam koji učenicima pomaže razmišljati o njihovom radu. Trebali bi ga temeljito obraditi, a nastavnik treba odlučiti koji će pojam izabrati.

6.4 Nastavnik kao predsjedavajući na plenarnim raspravama – potpora svim oblicima konstruktivističkog učenja

Poučavanje i učenje kroz demokraciju i ljudska prava vjerojatno postaju najočitiji na plenarnim raspravama na kojima učenici razmjenjuju ideje i o njima raspravljaju. Na taj način vježbaju slobodu mišljenja i izražavanja. Bez temeljitog uvježbavanja ostvarivanja tih osnovnih demokratskih prava, neće biti u stanju sudjelovati u demokratskom odlučivanju.

U opisima pojedinih lekcija, uglavnom predlažemo da nastavnici predsjedaju tim sastancima. Zadatak je zahtjevne naravi, budući da učenici nastavniku nude prijedloge i ideje koje treba obraditi. Nastavnik u značajnoj mjeri može predvidjeti konceptualni okvir koji služi kao alat za utvrđivanje ustroja i značenja učeničkih doprinosa, no nastavnici mogu i improvizirati.

Priučnik sadrži mnoge opise načina ispunjavanja uloge predsjedavajućeg. U širem smislu, nastavnik predsjedava dvjema vrstama plenarnih sastanaka. Prvo, može početi lekciju ili nastavnu jedinicu i dopustiti učenicima brzo uključivanje. Drugo, nastavnik može predsjedavati plenarnom sastanku koji započinje doprinosom učenika – rezultatima iz domaćih zadaća, raspravom, povratnim informacijama. Tablice koje slijede sadrže primjere objju vrsta plenarnih sastanaka.

a. Nastavnik daje uvodno objašnjenje za plenarnu raspravu

Nastavna cjelina (n.c.) /Osnovni pojam	Primjeri i upućivanje na materijale
1. n.c. /Identitet	Lekcija 1.: Svakog dana, tijekom cijelog života, vršimo odabir i donosimo odluke – koji primjeri padaju učenicima na pamet?
	Lekcija 3.: Zašto pohađaš srednju školu?
2. n.c. /Odgovornost	Lekcija 1.: Što bi učinio da si suočen s tom dilemom?
3. n.c. /Različitost i pluralizam	Lekcija 1.: Nastavnik pruža potporu učenicima u <i>brainstorming</i> fazi. Vodi učenike kroz postupak povezivanja i grupiranja ideja s novim nazivom.
4. n.c. /Sukob	Istraživački zadatak: Učenici upoznaju model ciljeva koji se tiču održivosti proučavanjem problema pretjeranog izlova. Nastavljaju proučavati primjere kako bi raspravili pitanje održivosti, npr. emisije CO ₂ ili odlaganja nuklearnog otpada.
4. n.c. /Sukob 5. n.c. /Pravila i zakon	Nastavnik ima ulogu rukovoditelja igrom ili procesom. Utvrđuje vremenski okvir, osigurava da se poštuju pravila igre, ali ne nudi rješenje problema kojim se učenici bave.
5. n.c. /Pravila i zakon	Lekcija 4: Nastavnik učenicima daje upitnik (Radni materijal za učenike 5.6) kako bi im pomogao da razmišljaju o procesu učenja.
6. n.c. /Vlast i politika	Lekcija 1.: Nastavnik pruža potporu učenicima u <i>brainstorming</i> fazi (“Zid tišine”). Vodi učenike u postupku povezivanja i grupiranja ideja i mišljenja i daje im okvir za stvaranje kategorija.
8. n.c. Sloboda	Lekcija 1.: Nastavnik objavljuje, “Svako dijete bi trebalo provesti još jednu dodatnu godinu u školi.“ Učenici iznose svoja stajališta o tom pitanju – slažu se, ili ne. To je politička odluka, pa nema alternative u smislu odgovora “da” ili “ne”.

b. Učenici daju doprinose plenarnoj raspravi

Nastavna cjelina (n.c.) /Osnovni pojam	Primjeri i upućivanje na materijale
1. n.c. /Identitet	Lekcija 1.: Učenici iznose razloge za svoj izbor konstatacije. Nastavnik pokazuje učenicima kako svoje ideje zabilježiti u mentalnoj mapi.
	Lekcija 3.: Učenici iznose ideje o tome kako oblikovati svoju budućnost. Nastavnik ne može pretpostaviti što će učenici reći, no konceptualni okvir mu omogućava da uzme u obzir različite doprinose svojih učenika.
4. n.c. /Sukob	Lekcija 3.: Nastavnik predsjedava fazi izvještavanja nakon igre donošenja odluka. Sluša povratne informacije učenika, prepoznaje ključne izjave i bilježi ih na ploču ili preklopnik (<i>flipchart</i>).
	Lekcija 4.: Učenici započinju sat svojim doprinosom pripremljenim kod kuće. Utvrđuju plan rada i stvaraju konceptualni okvir cijele lekcije. Opis lekcije pomaže nastavniku anticipirati glavne probleme kojima će se učenici baviti te kako na njih reagirati.
7. n.c. /Jednakost	Lekcija 1.: Nastavnik čita konkretni slučaj i učenicima postavlja samo jedno pitanje: “U čemu je problem?” Učenici u tišini razmišljaju i pišu odgovore. Mnogi potom iznose svoje ideje. Nastavnik ih potiče da objasne svoje mišljenje. Potom nastavnik povezuje njihove ideje s konceptualnim okvirom koji se može anticipirati. Sedma nastavna cjelina, 4. Lekcija, sadrži drugi primjer ove metode.
8. n.c. /Sloboda	Lekcija 1.: Učenici su razmijenili argumente koji se tiču nekog problema. Nastavnik pita, „Što je dobar povod za raspravu?“ Sažima ideje koje su učenici iznijeli koje vjerojatno odgovaraju kriterijima u Radnom materijalu za učenike 8.1.

7. Demokracije kao zajednice učenika – konstruktivistički pristup osnovnim pojmovima ODGLJP-a

Pojam interaktivnog konstruktivističkog učenja ne samo da zamišlja ODGLJP razred i školu kao cjelinu, odnosno zajednicu učenika rukovođenih ljudskim pravima, već i kao zajednicu građana uključenih u procese donošenja odluka.

“Učenje za” demokraciju i ljudska prava stoga znači da se učenici pripremaju za svoju ulogu cjeloživotnih učenika, pojedinačno, ali i kao zajednica. Postoje dvije skupine argumenata u prilog ovoj tvrdnji.

Prva je normativna i tiče se ljudskih prava. Građani trebaju imati mogućnost sudjelovanja u demokraciji i izražavanju svojih stajališta i interesa kada raspravljaju o bilo kojem problemu koji je na dnevnom redu. To podrazumijeva da je svaki proces odlučivanja otvorenog tipa; u protivnom bi bio farsa.

Druga skupina argumenata je analitičke prirode i tiče se složenosti modernih društava, njihove globalne međuovisnosti i teških izazova kao što su klimatske promjene, smanjenje bio-raznolikosti, rizika u pogledu sigurnosti koji su posljedica neuspješnih država, ili pak sve većeg jaza između bogatih i siromašnih – ovo su samo neki od njih. Nitko nema jasnu ideju o tome kako riješiti probleme s kojima smo suočeni – bilo u našim pojedinačnim životima, bilo na globalnoj razini. Mi smo svi učenici pritisnuti zadaćom pronalaženja ostvarivih rješenja.

Osnovni pojmovi ODGLJP u ovom priručniku su stoga definirani s interaktivno-konstruktivističkog motrišta. Sljedeća tablica sažima osnovni konceptualni pristup svakoj od devet nastavna cjelina.

Nastavna cjelina (n.c.) /Osnovni pojam	ODGLJP: konstruktivistički pojam ...
1. n.c. /Identitet	... identitet: svoj identitet oblikujemo donošenjem vlastitih ključnih odabira.
2. n.c. /Odgovornost	... odgovornost: stvaramo zajednički skup vrijednosti.
3. n.c. /Različitost i pluralizam	... interesi i zajedničko dobro: pregovaramo o onom što smatramo zajedničkim dobrom.
4. n.c. /Sukob	... sukob: problemi i sukobi su ono što razmatramo.

5. n.c. /Pravila i zakon	... pravila i zakoni: oni su alati koji služe rješavanju problema i stvaranju okvira za mirno rješavanje sukoba.
6. n.c. /Vlast i politika	... politički procesi donošenja odluka: njihova svrha je pronaći rješenja hitnim problemima.
7. n.c. /Jednakost	... uključivanje i društvena kohezija.
8. n.c. /Sloboda	... način na koji ostvarujemo svoje ljudsko pravo na slobodu, npr. slobodu mišljenja i izražavanja.
9. n.c. /Mediji	... naše poimanje svijeta kroz medije: proizvođači i korisnici medija kao „vratari“ i selektori programa.